

VČELKA – OSOBNÍ TRENÉR ČTENÍ, DOMÁCÍ I ŠKOLNÍ VYUŽITÍ

PaedDr. Renata WOLFOVÁ, Ing. Michal ZWINGER

Anotace

Včelka zlepšuje úroveň čtenářských dovedností, pomáhá dětem při obtížích se čtením, zejména dětem s dyslexií. V souladu se současnými přístupy se zaměřuje na rozvoj techniky čtení (přesnost, plynulost, rychlost), procvičování potřebných funkcí pro rozvoj čtení a psaní (fonologických dovedností, fonologické paměti, koncentrace, zrakového vnímání a dalších dovedností) a porozumění čtenému textu. Včelka nabízí i podporu při rozvoji psaného projevu ve smyslu uplatňování fonologických pravidel.

Úvod

Požadavek na funkční čtenářskou gramotnost je stěžejním úkolem formálního vzdělávání – školy. V podmínkách inkluzivního školství je však plnění tohoto zadání velmi obtížné vzhledem k obrovské variabilitě potřeb a možností jednotlivých dětí/žáků.

Čtenářská gramotnost představuje celý komplex dovedností, ze kterých se obtížně vydělují jednotlivé složky. Pro potřebu výuky či případné další pedagogické intervence je třeba brát v úvahu úroveň **techniky čtení** jako předpokladu samotného čtení (přesnost, plynulost, rychlost) a úroveň **porozumění čtenému** (pochopení textu a následné přemýšlení o něm, vyhledávání informací, vyvozování souvislostí, aplikace získaných informací, porozumění grafům, tabulkám, ... ve vztahu k reálnému životu).

Pokud se čtenářské dovednosti úspěšně rozvíjejí ve všech svých etapách jako je pregramotnost, počáteční gramotnost, etapa praktikovaného čtení, etapa čtenářství (Helus, 2012), pak výsledkem je funkční čtenářství, které jedinci otevírá cestu k celoživotní spokojenosti a společenskému uplatnění.

Ve školní praxi se setkáváme s mnoha dětmi, které mají z nejrůznějších důvodů obtíže při rozvoji svých čtenářských schopností a dovedností, které se mohou projevovat až výukovým selháváním. V této souvislosti nejčastěji mluvíme o specifických poruchách učení – **dyslexii, případně i dysortografií**.

Tito žáci mají obtíže při nabývání čtenářských dovedností, přestože mají dobrý vzdělávací potenciál, odpovídající metodické vedení a mají i podporující a stimulující rodinné zázemí. Základními předpoklady pro úspěšný rozvoj čtení a psaní jsou v počátečních etapách jazykové dovednosti, zejména fonologické povědomí, zrakové vnímání a další percepčně motorické funkce, psychické předpoklady jako pozornost, soustředění, paměťové funkce a konečně osobnostní a motivační faktory. I žáci s dyslexií mohou být úspěšnými čtenáři, pokud se jim dostane potřebná podpora. Záleží samozřejmě na přístupu žáka a jeho rodiny.

Péči je třeba věnovat i žákům s **nespecifickými poruchami učení** (Kucharská & Špačková, 2013), které mají svou příčinu v nevýhodných dispozičních a motivačních faktorech dítěte, případně nesprávném metodickém vedení. Velmi rizikovými žáky jsou

žáci s vývojovou dysfázií – specificky narušeným vývojem řeči a jazyka (Kucharská, 2014).

1. Online výuková aplikace Včelka

Možností podpory žáků s obtížemi ve čtení je zdánlivě mnoho – tištěné materiály, specializovaný SW, aktivní působení proškolených pedagogů, institut školních poradenských pracovišť, zejména pomoc školních speciálních pedagogů, speciálních pedagogů ve školských poradenských zařízeních. Po bližším přezkoumání trhu však materiálů tolik zase není. Rodiče sami vnímají nedostatečnou variabilitu pomůcek. Pedagogové nemají dostatek času pro vytváření individuálních pracovních listů a materiálů.

Online aplikace Včelka zlepšuje úroveň čtenářských dovedností. Aplikace nabízí právě onu variabilitu při respektování vývojovosti jednotlivých etap čtení, tedy i náročnosti a při respektování potřeb jednotlivých žáků.

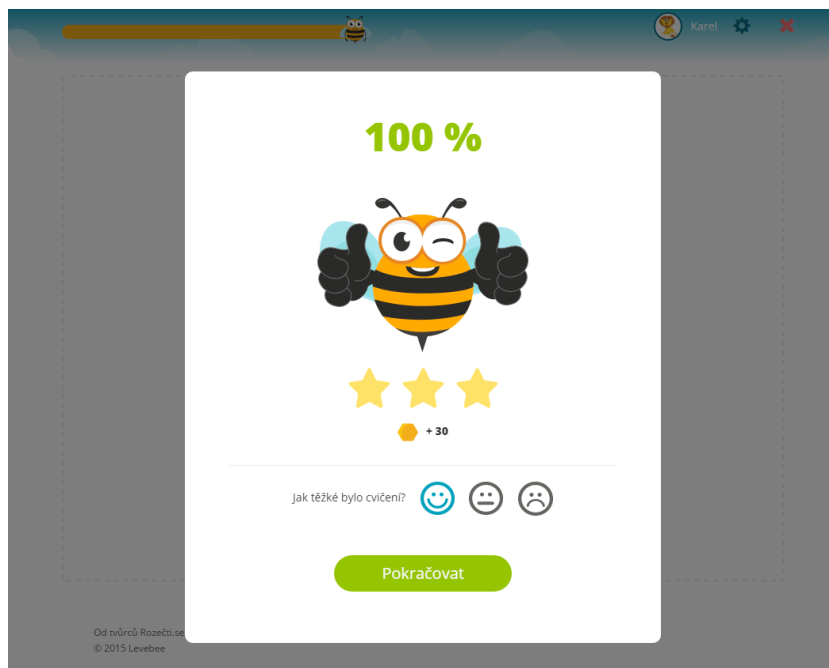
Jako základ aplikace obsahuje strukturovaná a vzájemně provázaná cvičení stimulující **rozvoj techniky čtení** od počátečního čtení po úroveň automatizace s možností volby přiměřené technické náročnosti a grafického zobrazení. Takto lze maximálně efektivně urychlit případně podpořit správnou techniku čtení při užití analyticko-syntetické i genetické metody výuky čtení.

Dále aplikace pokrývá svým rozsahem unikátní **cvičení podporující fonologické povědomí**, jehož úroveň je zásadní pro rozvoje čtení. V rámci her dítě trénuje samozřejmě i další percepční funkce, pozornost, soustředění, paměťové funkce a volní úsilí.

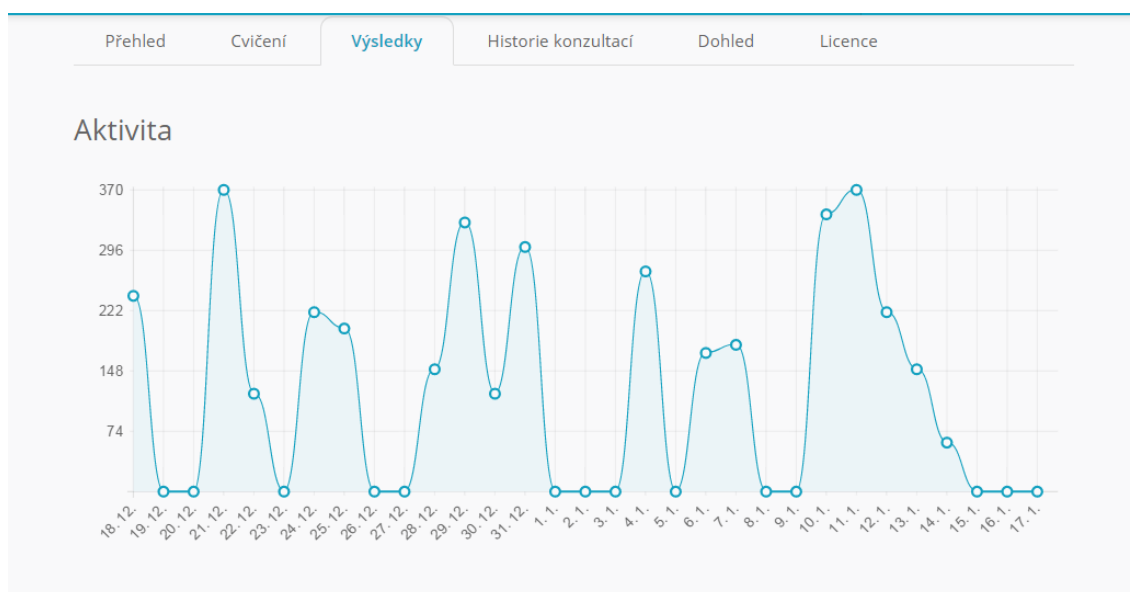
V neposlední řadě pak aplikace zahrnuje i sadu cvičení na **podporu porozumění čtenému** tak, aby se u žáků s obtížemi ve čtení ale i bez nich umožnil maximální rozvoj čtenářské gramotnosti vzhledem k možnostem každého uživatele.

Celá aplikace je vytvářena odborníky se znalostí problematiky čtení, specifických poruch učení a potřeb čtenářů tak, aby fungovala jako individuální trenér čtení (kombinuje odbornost s možnostmi škálování online aplikace). Technickou stránku vývoje zajišťuje tým se zkušenostmi ze vzdělávacích projektů. Včelka je pomocníkem pro žáky, rodiče, učitele i speciální pedagogy. Aplikace dokáže diagnostikovat problémové oblasti čtení a navrhne cvičení ušitá na míru konkrétnímu dítěti, která dále adaptivně přizpůsobuje podle pokroku dítěte. Pedagogům přináší možnost cílenější intervence ve prospěch dětí i užší spolupráci s rodinou a žákem samotným.

Základním využitím Včelky je práce doma, tedy rodič s dítětem, případně dítě samostatně. V tomto pojetí slouží aplikace jako dříve zmíněný „osobní trenér čtení“, což znamená, že čtenáři předkládá cvičení založená na orientační automatické diagnostice a následně adaptivně podle výsledků čtenáře tato cvičení přizpůsobuje co do náročnosti jeho potřebám. Rodič je schopen v reálném čase sledovat výsledky jednotlivých cvičení a tak i postupné zlepšování v čase. Čtenář je také oceňován a různé prvky gamifikace jej motivují do dalšího cvičení.

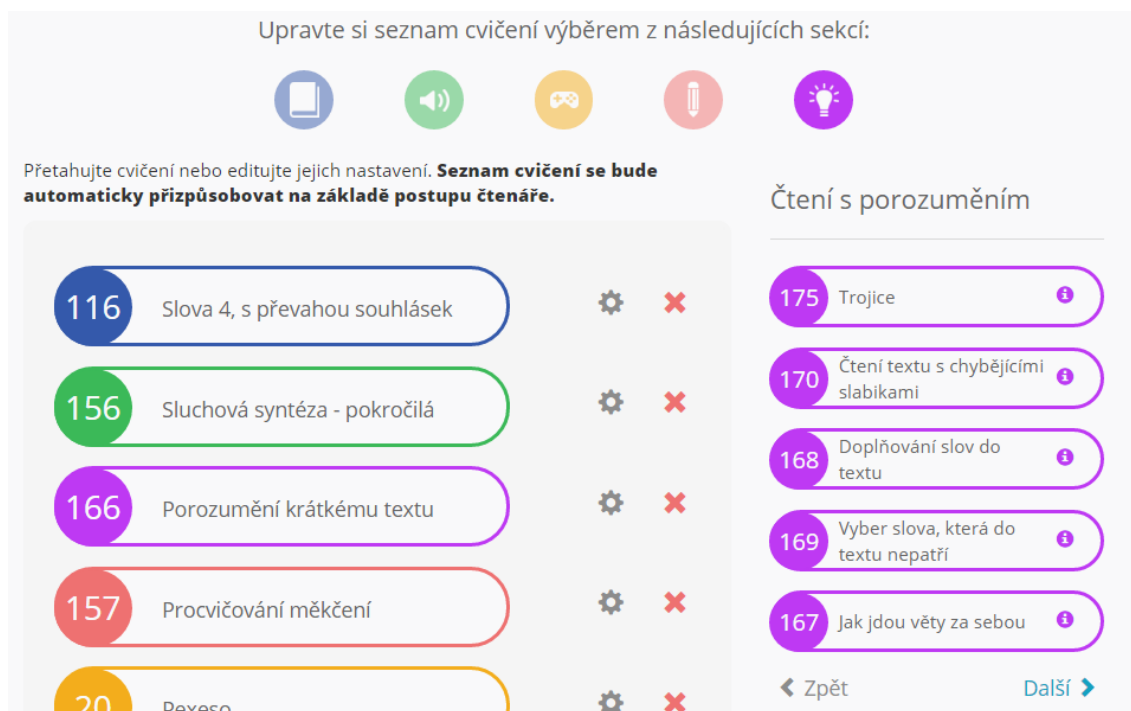
Obrázek 1: Zpětná vazba/ocenění pro čtenáře

Obrázek 2: Podrobné výsledky v čase

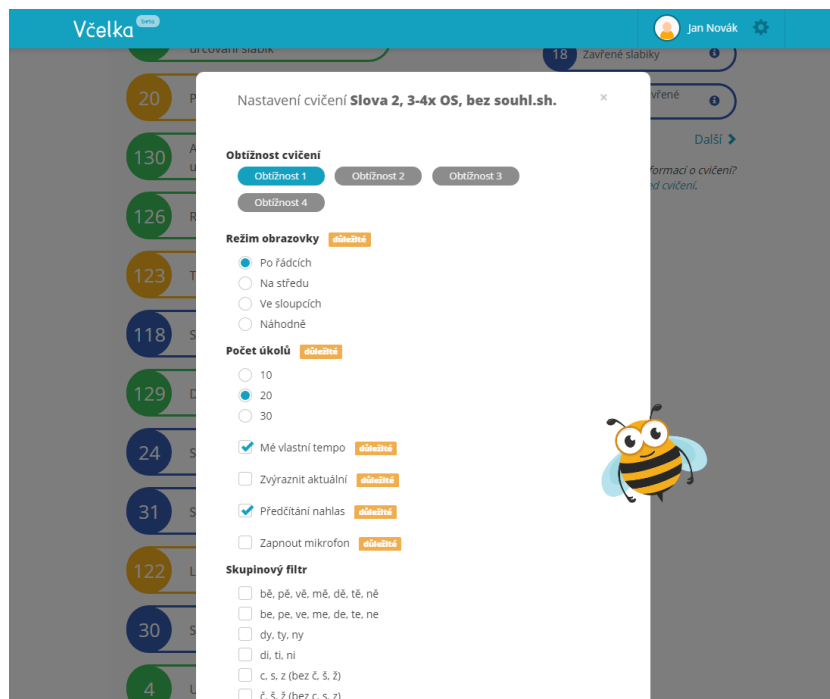
Další typická situace využití Včelky je v pedagogicko-psychologických poradnách. Speciální pedagogové si mohou přednastavit celé sady cvičení přesně dle svých potřeb a zkušeností tak, aby pak v průběhu práce s klienty mohli tato cvičení využívat. Aplikace nabízí desítky drobných volitelných nastavení a filtrování pro každé jednotlivé cvičení. Jejich práce je tak doplněna novým, pro čtenáře často zábavným, prvkem, který zvyšuje efektivitu i chuť dalšího rozvoje čtenářských dovedností. Samozřejmostí je i propojení speciálních pedagogů a rodičů jako dohled nad dětmi čtenáři, kdy obě tyto

strany mají možnost sledovat čtenářské výkony dítěte a případně zasahovat do skladby nebo náročnosti cvičení – a to vzdáleně, kdykoliv, online.

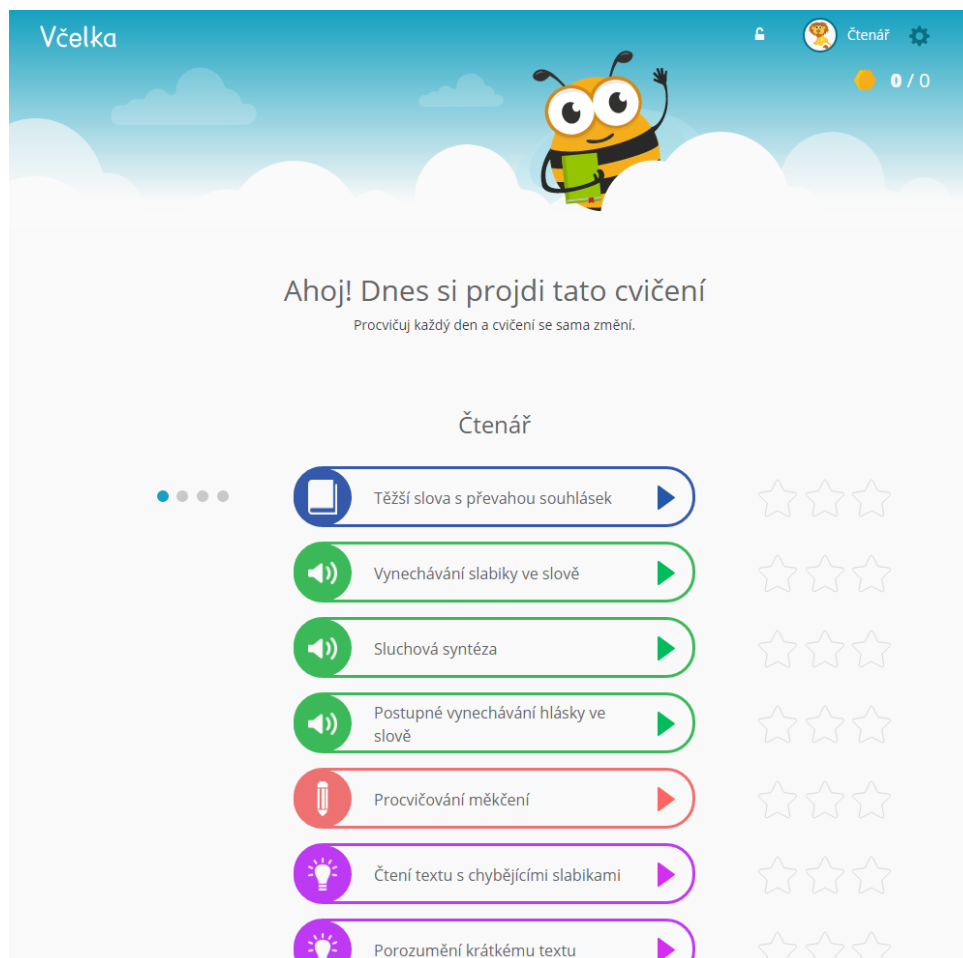
Obrázek 3: Úpravy skladby a náročnosti cvičení

Třetím typickým využitím aplikace Včelka je práce se žáky ve třídě, tedy pro běžnou výuku. Pedagogům nabízí Včelka již před-vybranou skupinu cvičení vhodnou pro práci s dětmi ve třídě, nejlépe na interaktivní tabuli nebo projektoru. Vzhledem k doplnění cvičení o multimediální obsah (obrázky a zvuky) tak jde o další oživení výuky, které podporuje zapojení žáků. Pedagog navíc získává nástroj, který mu je schopen během pár kliknutí vygenerovat vždy čerstvý a vhodný obsah přesně se zaměřením na učivo, které právě potřebuje, a to i včetně filtrování do různých podkategorií (např. jen slova s měkčením typu bě, pě, mě, vě, atp.).

Obrázek 4: Úprava a filtrování obsahu pro cvičení

Logika výuky a učení se je postavena na přizpůsobování se každému čtenáři individuálně. Toto začíná sestavením seznamu cvičení pro čtenáře na základě počáteční diagnostiky, typicky se vybere 15 cvičení (z více než 60).

Obrázek 5: Ukázkový seznam cvičení pro čtenáře

Na základě diagnostiky jsou přizpůsobeny i obtížnosti těchto cvičení. Na základě výsledků čtenáře se pak adaptivně mění obtížnosti těchto cvičení nebo se vymění celá cvičení.

Cvičení mohou být různě rozmanitá a liší se. Jediným omezením při jejich tvorbě je podpora technologií moderními internetovými prohlížeči. Typicky se cvičení skládají z textového obsahu, obrázků a zvuků k textu (většina aplikace je ozvučena). Některá cvičení jsou zaměřena pouze na techniku čtení, jiná mají formu zábavné hry s čtecí tematikou. K ovládání je střídavě využíváno myši, klávesnice i hlasového vstupu (např. nahrávka kvality čtení).

Z technického hlediska je aplikace Včelka plně online aplikací ve standardu HTML 5 a je přístupná prostřednictvím sítě internet na základě registrace a přihlášení pomocí uživatelských účtů.

Hlavní využitě technologie pro vývoj jsou Nette Framework, PHP, JavaScript a MySQL. Aplikace vzniká jako platforma nezávisle podporující více jazyků a plnou lokalizaci rozhraní i výukových cvičení pro každý z nich.

Výhledově jsou plánovány mobilní aplikace pro platformy Android a iOS.

Literatura

- [1] Helus, Z. (2012). Reflexe nad problémy gramotnosti. *Pedagogika*, 62(1-2), 205-210.
- [2] Kucharská, A., & Špačková, K. (2013). Specifické poruchy učení v poradenském kontextu. In Valentová, L. a kol. *Školní poradenství I.* (192-221). Praha: PedF UK.
- [3] Kucharská, A. (2014): Riziko dyslexie. Pregramotnostní schopnosti a dovednosti a rozvoj gramotnosti v rizikových skupinách. 1. vyd. Praha: PedF UK.
- [4] Vcelka.cz [online]. 2015 [cit. 2015-09-30]. Dostupné z: www.vcelka.cz

PaedDr. Renata Wolfová

Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 3 a 9
U nové školy 871/2a, 190 00 Praha, Česká republika
e-mail: renata.wolfova@vcelka.cz

Ing. Michal Zwinger

Včelka, www.vcelka.cz, www.levebee.com
Levebee s.r.o., Kaprova 42/14, 110 00 Praha, Česká republika
e-mail: michal.zwinger@vcelka.cz